

O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA RANG KOMPONENTLI IDIOMALAR**Abduvaxobova Mubinoxon Azizbek qizi****1st-year Bachelor Student, Philology and Language Teaching (English)****Andijan State Institute of Foreign Languages Andijan, Uzbekistan****e-mail: imizel2029@gmail.com. Tel.: +998950336930****Ataboyev Ahadjon Djumaqo'ziyevich****Supervisor, DSc****<https://doi.org/10.5281/zenodo.18994948>**

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek va ingliz tillarida rang komponentli idiomalar qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi. Rang nomlari ishtirok etgan frazeologik birliklarning semantik va lingvokulturologik xususiyatlari o'rganiladi. Tadqiqot davomida qiyosiy, semantik va tavsifiy tahlil usullaridan foydalaniladi. Ingliz va o'zbek tillarida rang komponentli idiomalar xalqning madaniyati, mentaliteti va tarixiy tajribasi bilan chambarchas bog'liq ekanligi aniqlandi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, ayrim ranglar har ikki til madaniyatida o'xshash ramziy ma'noga ega bo'lsa, ba'zi ranglar esa turli xil semantik yuklama bilan qo'llanadi.

Kalit so'zlar: idioma, frazeologizm, rang komponenti, semantika, qiyosiy tahlil.

Kirish. Til inson tafakkuri va madaniyatining eng muhim ifodasi hisoblanadi. Har bir til o'zining leksik boyligi va frazeologik birliklari orqali xalqning dunyoqarashi, urf-odati va qadriyatlarini aks ettiradi. Frazeologik birliklar tilning obrazli qatlamini tashkil etib, ular ko'pincha ko'chma ma'noda qo'llanadi. Shunday birliklardan biri rang komponentli idiomalardir.

Rang nomlari inson hayotida muhim ramziy ma'noga ega bo'lib, turli xalqlarning madaniyatida o'ziga xos semantik yuklama bilan qo'llanadi. Shu sababli rang komponentli idiomalarni o'rganish nafaqat tilshunoslik, balki lingvokulturologiya uchun ham muhim hisoblanadi. Ayniqsa ingliz va o'zbek tillarini qiyosiy o'rganish turli madaniyatlarda ranglarning qanday ramziy ma'noda ishlatilishini aniqlash imkonini beradi.

Mazkur maqolaning maqsadi o'zbek va ingliz tillarida rang komponentli idiomalarni qiyosiy jihatdan tahlil qilish hamda ularning semantik va lingvokulturologik xususiyatlarini aniqlashdan iborat.

Rang komponentli idiomalar tushunchasi. Frazeologik birliklar tilshunoslikda barqaror birikmalar sifatida talqin qilinadi. Ular tarkibiy jihatdan o'zgaras bo'lib, ko'pincha ko'chma ma'noda ishlatiladi. Idiomalar frazeologizmlarning bir turi bo'lib, ularning umumiy ma'nosi tarkibiy qismlar ma'nosidan kelib chiqmaydi.

Tilshunos olimlar, jumladan V.V. Vinogradov va A.V. Kunin, frazeologik birliklarni o'rganishda ularning semantik yaxlitligi va obrazlilikiga alohida e'tibor qaratganlar. Rang komponentli idiomalar esa aynan rang nomlari ishtirok etgan frazeologik birliklarni anglatadi.

Ranglar ko'pincha ramziy ma'noda qo'llanadi. Masalan, oq rang poklik va yaxshilikni, qora rang esa ko'pincha salbiy holatlarni ifodalaydi. Shu sababli rang komponentli idiomalar til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni aks ettiradi.

Ingliz tilida rang komponentli idiomalar. Ingliz tilida rang komponentli idiomalar juda keng tarqalgan bo'lib, ular turli hissiy holatlarni, xarakter xususiyatlarini yoki ijtimoiy munosabatlarni ifodalashda ishlatiladi. Masalan:

“Black sheep” iborasi oiladagi yoki jamoadagi boshqalardan yomon xulqi bilan ajralib turuvchi odamni anglatadi. Bu yerda *“black”* rangining salbiy ma'nosi namoyon bo'ladi.

“*White lie*” iborasi esa zarar keltirmaydigan yoki kimnidir xafa qilmaslik uchun aytilgan kichik yolg’onni anglatadi.

“*Green with envy*” iborasi kuchli hasad tuyg’usini ifodalaydi. Ingliz madaniyatida yashil rang ko’pincha hasad bilan bog’lanadi.

“*See red*” iborasi esa juda qattiq jahli chiqishni anglatadi.

“*Once in a blue moon*” iborasi juda kam sodir bo’ladigan voqeani ifodalash uchun ishlatiladi.

O’zbek tilida rang komponentli idiomalar. O’zbek tilida ham rang komponentli frazeologik birliklar keng qo’llanadi. Ular ko’pincha inson xarakteri, ruhiy holati yoki ijtimoiy vaziyatni ifodalash uchun ishlatiladi. Masalan:

“*Oq ko’ngil*” iborasi pok niyatli, yaxshi insonni anglatadi. Bu yerda oq rang yaxshilik va poklik ramzi sifatida qo’llanadi.

“*Qora kun*” iborasi esa og’ir yoki qiyin davrni anglatadi.

“*Ko’zi qizil*” iborasi jahldor yoki tajovuzkor odamni ifodalash uchun ishlatiladi.

“*Yuzini oq qilmoq*” iborasi kimnidir faxrlantirish ma’nosini bildiradi. O’zbek tilida rang komponentli idiomalar xalqning qadriyatlarini va mentaliteti bilan chambarchas bog’liq.

Qiyosiy tahlil. O’zbek va ingliz tillaridagi rang komponentli idiomalarni qiyosiy tahlil qilish shuni ko’rsatadiki, ayrim ranglar har ikki til madaniyatida o’xshash ramziy ma’noga ega. Masalan, oq rang ko’pincha ijobiy ma’noda qo’llanadi. Ingliz tilidagi “*white lie*” iborasi zarar keltirmaydigan yolg’onni anglatadi, o’zbek tilidagi “*oq ko’ngil*” iborasi pok niyatli insonni ifodalaydi.

Qora rang esa ko’pincha salbiy ma’noda qo’llanadi. Ingliz tilidagi “*black sheep*” iborasi yomon obro’ga ega bo’lgan odamni anglatadi, o’zbek tilidagi “*qora kun*” esa og’ir davrni bildiradi.

Biroq ba’zi ranglar har ikki tilda bir xil ma’noda ishlatilmaydi. Masalan, ingliz tilida yashil rang hasad bilan bog’liq bo’lsa, o’zbek tilida bu ma’no keng tarqatilmagan. Aksincha, yashil rang tozalik va tabiat ramzi sifatida qabul qilinadi.

Shunday qilib, rang komponentli idiomalar til va madaniyat o’rtasidagi o’zaro bog’liqlikni yaqqol namoyon etadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatadiki, o’zbek va ingliz tillarida rang komponentli idiomalar tilning obrazli qatlamini boyitadi. Ular xalqning tarixiy tajribasi, mentaliteti va madaniy qadriyatlarini aks ettiradi.

Qiyosiy tahlil natijasida ayrim ranglarning har ikki til madaniyatida o’xshash semantik yuklama bilan qo’llanishi aniqlansa-da, ba’zi ranglar turli madaniy talqinlarga ega ekanligi ma’lum bo’ldi. Rang komponentli idiomalarni o’rganish tilshunoslikda lingvokulturologik tadqiqotlar uchun muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Vinogradov V.V. Frazeologiya asoslari
2. Kunin A.V. English Phraseology
3. Rahmatullayev Sh. O’zbek tilining frazeologik lug’ati
4. McCarthy M., O’Dell F. English Idioms in Use